

BØR VI TENKE UTENFOR "BOKSEN"?

STRATEGI

EN NORSK MARGINAL DOKTRINE?

Det norske Forsvaret kan aldri bli militært meningsløst så lenge vi på papiret fortløpende kan redusere motstanderen ned til håndterbare dimensjoner.

AV NILS NAASTAD

holde fienden stangen inntil hjelpen kom.

I Finland var situasjonen annerledes. Politisk forsøkte man så langt som mulig ikke å gi Sovjetunionen noe påskudd til militært press. Men skulle et militært an-

utgangspunkt i at militære operasjoner mot landet bare var tenkbare i konteksten av en storkrig. Da ville de fleste og sterkeste sovjetiske divisjoner være satt inn i det sentrale Europa. De styrkene som kunne brukes mot Sverige

Dersom alt kan skje og tiden er uendelig, så vil det før eller siden skje, skriver forsker Iver Johansen i sitt svar til Nils Naastad.

AV IVER JOHANSEN, FORSKER FFI

Forfatteren Erling Loe påpeker i romanen "Naiv. Super." at dersom alt kan skje og tiden er uendelig, så vil alt før eller siden skje. Uansett hvor eminent logisk dette resonnementet kan synes, er det imidlertid et problematisk punkt å orientere seg ut fra enten det gjelder for enkeltindividet eller for en organisasjon som Forsvaret. Vi forholder oss tross alt bare til et lite utsnitt av denne uendeligheten, og i praksis tvinges vi til å velge noen forankringspunkter før vi bestemmer oss for hvilken kurs vi skal sette.

Nils Naastad peker på at troen på "umuligheten" for etorstilt militært angrep utgjør et slikt forankringspunkt. Forsvarsplanleggingen bygger på den forutsetning at den militære trusselen etter den kalde krigen har endret karakter og kan i dag (og i fremtiden) høyst dreie seg om "isolert og begrenset bruk av makt". Når vi på

denne måten forutsetter at motstanderens maktbruk ikke kan overstige et nivå som er håndterbart med de styrker Norge kan mønstre i felten, utgjør dette en marginaldoktrine. Marginaldoktrinen gjør et norsk forsvar meningsfullt nærmest uansett hvor lite det til slutt blir, men problemet er at vi risikerer å overse muligheten for å bli tatt på sengen av hendelser som ikke faller innenfor skjemadet av en nedskalert militær utfordring.

La meg med en gang fastslå at det åpenbart er mye rett i Naastads påpeking. Her er det bare å betrakte planprosessen i Forsvaret gjennom de siste snart 20 år, og vi vil raskt oppdage at hver ny runde av nedskjæringer i styrkestrukturen har vært akkompagnert av en tilsvarende nedskalering – på papiret – av trusselens omfang.

Spørsmålet er likefullt i hvilken grad denne utviklingen speiler sikkerhetspolitiske realiteter, eller om vi er dømt til nok en gang å bli

stilt overfor en situasjon ingen hadde tenkt på som mulig? Jeg tror dette langt på vei er to separate spørsmål, og svarene på dem er derfor ikke de samme.

Militære trussel

Når det gjelder den faktiske militære trusselen er denne i hovedsak et spørsmål om politisk vilje og militær evne. Dersom vi aksepterer at en militær trussel mot Norges territorium vanskelig kan komme fra et annet sted enn Russland, må vi samtidig akseptere at repertoaret av mulige trusler fundamentalt har endret karakter etter den kalde krigen. Dette har selvsagt å gjøre med bortfallet av en ideologisk motsetning som kunne motivere et angrep, men minst like mye med reduksjonen av reell militær evne. De som mener å vite noe om dette, er i dag enige om at Russland ikke besitter nødvendig militær kapasitet til å ta og holde større deler av norsk territorium, og en oppbygging av dette vil kreve økonomiske uttelling og

omprioriteringer av en art som er i motstrid til de fleste rimelige scenarier for Russlands fremtidige politiske utvikling. Det er vel også vanskelig å tenke seg et slikt forløp uten at det oppstår signaler over et bredt militært og sikkerhetspolitisk spektrum som vil kunne gi oss et varsel om endringenes retning og styrke. Og da snakker vi ikke lenger bare om Russland. En gjenoppstått krigstrussel kan vanskelig sees uten i sammenheng med et mer omfattende sammenbrudd i det internasjonale sikkerhetspolitiske system.

Forutsetninger

Konklusjonen ovenfor hviler imidlertid på to kritiske forutsetninger. Den første er at Norge opprettholder en militær forsvarsevne. Hvor stor denne må være er ikke gitt, men som analysene viser skal man ikke oppgradere trusselen mye ut over Forsvarsstudiets "isolerte og begrensede" maktbruk, før det er det norske forsvarets evne til å håndtere den som blir marginal. Og selv denne marginale evnen kan snart ryke ved en ytterligere nedskalering av Hæren, et redusert (eller kansellert) kampflykjøp eller liknende.

For det andre hviler den norske forsvarsdoktrinen fortsatt på at Norge er medlem av Nato (i motsetning til den svenske nøytralitetsdoktrinen) og at alliansen evner å tette de hullene i forsvarsevnen Forsvaret selv ikke kan ta seg av. Verdien av dette medlemskapet er imidlertid ikke nødvendigvis den samme som under den kalde krigen, så da er vi kanskje likevel tilbake i Naastads marginaldoktrine, men det er muligens ikke så ubegrunnet som det ved første øyekast kan synes som(?).

Overraskelser

Det andre spørsmålet dreier seg om overraskende og utenkte utviklingsbaner og planleggenes manglende evne til å forutse slike. Her må jeg først få knytte en kommentar til scenarienes plass i planleggingen. Scenarier tjener som konkrete eksempler vi kan prøve ut ulike løsninger mot. Det er selvsagt ønskelig at scenariene repre-

senterer en størst mulig bredde av det tenkbare utfallsrom, men de er ikke prediksjoner i den forstand at de søker å utsi noe om hva som faktisk vil skje. Innimellom scenariene er det derfor plass for en rekke overraskelser, selv om man så langt som mulig søker å identifisere grunntrekkene i trusselbildet.

Dette leder imidlertid til et neste spørsmål: Kan det være noe utenfor det utfallsrommet vi har definert? Finnes det trusler som er

somheten rettes mot de deler av trusselbildet som er relevant for denne samfunnssektoren. Dette gjør det i det minste mulig å sortere ut en del typer trusler.

Nye trender

Vi må imidlertid erkjenne at selv etter en slik avgrensning finnes det et stort ikke kartlagt terreng hvor helt nye trusler kan dukke opp. Det er ikke mulig å ha presise oppfatninger hverken om hvor

Det norske Forsvaret skal møte "isolerte og begrensede" maktbruk. Men selv denne marginale evnen kan snart ryke ved en ytterligere nedskalering av Hæren, et redusert (eller kansellert) kampflykjøp eller liknende, skriver Iver Johnsen FFI. Her sammen med brigader Atle Bastiansen, leder av Forsvarsstudie 07. (Foto: FFI)

fundamentalt annerledes, hvis grunntrekk vi ikke kjenner?

En første ordens tilnærming til dette spørsmålet er at dette kan vi ikke vite noe sikkert om, men – for å gripe tilbake til sitatet i innledningen til denne artikkelen – vi må anta at det er det. Spørsmålet er så, hvor relevant er denne erkjennelsen? Her må vi igjen kunne referere til at vi driver planlegging for Forsvaret, og at det derfor må være legitimt å avgrense problemet på en slik måte at oppmerk-

stort dette landskapet er, eller om hvordan det ser ut i detalj. En betraktning av dagens verden kan imidlertid gi oss noen indikasjoner på at det innenfor enkelte av de trender som gjør seg gjeldende på global basis (klimaendringer, migrasjon, Asias økonomiske vekst mm.), kan finnes spirer til trusler vi i dag hverken kan forutse eller forstå dynamikken til. Nettopp her ligger også noen av de store utfordringene for det videre arbeidet med Forsvarets planlegging. ●